

DERİ VERİMİ VE ÖNEMLİ SORUNLARI

Doç. Dr. Tuncay YAKALI

E.Ü. Ziraat Fakültesi

Kusursuz oluşu ve pek çok yönleri ile kullanışlılığı nedeni ile insanoğlu tarafından ilk çağlardan beri yararlanılmakta olan deri hayvansal verimleri içinde adı az geçen, fakat çok değerli özellikleri bulunan bir üründür.

Yurdumuzun tarım potansiyeli ve bunun içinde hayvancılığın aldığı büyük yer herkesce bilinmektedir. Nitekim kabaca 60 milyon dolayında küçükbaş, 15 milyon dolayında büyükbaş hayvan varlığı ile Türkiye sayısal bakımdan Avrupa ülkeleri içinde ön sıralarda yer almaktadır.

Bu geniş hayvan varlığına dayalı olarakta diğer verimlerin yanında büyük çapta ham deri üretilmektedir. Türkiye yılda 25 milyon adet dolayında ham deri üretimi ile belli başlı ham deri deposu ülkelerden biri olarak nitelendirilmektedir.

Anlatılan büyük ham deri varlığına dayalı olarak gelişen ve bir Agro-Endüstri türü olan Türk deri sanayi son yıllarda büyük aşama göstermiş bütün iç tüketime cevap verdiği gibi, aşağıda gösterilen miktarlarda dış-satım yapmayı da başarmıştır (Çizelge 1).

Deri sanayiinde görülen hızlı gelişmede en büyük pay küçük baş hayvan derilerine özellikle koyun derilerine aittir. Nitekim aşağıdaki çizelgede verilen değerlerin hemen tamamı yerli koyun derilerinden yapılmış deri konfeksiyon dış-satımına özgüdür.

Çizelge 1: 1965-1978 Döneminde Yapılan Deri Konfeksiyon
Dış-satımı

Yıllar	Miktar (Dolar)
1965	20.000
1966	42.000
1967	60.000
1968	144.000
1969	612.000
1970	3.600.000
1971	10.000.008
1972	20.000.000
1973	44.000.000
1974	75.000.000
1975	64.000.000
1976	48.000.000
1977	40.000.000

Türkiye'nin 1970-1978 yılları arasında hayvan ve hayvan-
sal ürünler dış-satım ortalamaları incelendiğinde de ilginç so-
nuçlar çıkmaktadır. Altı yıllık dış-satım ortalamasına göre en
büyük pay, toplam değer yüz kabul edildiğinde % 31.19 ile bü-
yük ve küçük baş canlı hayvan dış-satımına daha sonra ise %
30.18 ile, deri ve köseleden yapılmış eşyalar ve giyim eşyaları-
na ait olmaktadır. Üçüncü sırayı ise sadece % 11.56 ile küçük
baş hayvanların eti almaktadır. Bu durumda göstermektedir ki,
canlı hayvan ve az orandaki et dış-satımı dışında hayvansal
ürün, dış-satımının en büyük kısmı işlenmiş deri ürünlerinin
dış-satımından elde edilmektedir.

Bir yan ürün olan deri veriminin önemi vurgulandıktan
sonra bu verimle ilgili sorunların ortaya konulması gereklidir.

Deri organik yapılı bir madde olup üzerindeki kıl veya yün
örtüsü, kendisini meydana getiren kollagen denen bağ doku
lifleri ile genel anlamda hayvanı koruma görevinde olan bir
zırhtır. Canlıyı meydana getiren en dış tabaka olduğu için bu
görevi sırasında devamlı dış etkilere açıktır. Sıcağa, soğuğa,
bulaşıcı hastalıklara, asalaklara, kötü çevre koşullarına ilk kar-
şılaşan hatta kesimde ilk bıçağın değdiği yer deri olmaktadır.

İşte bu nedenle kaliteli ham deri üretme sorunu, daha başlan-
giçta, aynen diğer verimlerde olduğu gibi hayvanın yaşadığı
dönemde ele alınması gereken bir konu olmaktadır. Nitekim
yetkililerce yalnız nokra hastalığı nedeni ile ham derilerde
meydana gelen değer kaybının 100 milyon TL dolaylarında ol-
duğu açıklanmaktadır. Öte yandan kötü bakım, beslenme ve
diğer çevre koşulları aynen diğer verimlerde olduğu gibi, deri
verimini de etkilemekte ve büyük kalite düşüklüklerine neden
olmaktadır.

Derilerimizde bir başka büyük kayıp ise kesim yüzüm ve
konserveleme işlemleri sırasında ortaya çıkmaktadır. Kesim
ve yüzüm özel bilgi, teknik ve yer isteyen bir iş olduğu halde,
yurdumuzda bu işlem hemen hemen her yerde ve herkes tara-
fından yapılabilmektedir. Bu nedenle özellikle kırsal alanlarda
yapılan kesimlerde derilerimiz büyük değer kayıplarına uğra-
maktadırlar. Bunun çaresi ise hayvan kesimlerinin eğitimden
geçirilmiş sertifikalı kişilerce yapılmasının yasal zorunluk ha-
line getirilmesidir.

Ham derilerimizin uğradığı kayıplardan önemli bir tanesi
de konserveleme işlemi sırasında oluşmaktadır. Yüzümden he-
men sonra ve usulüne uygun yapılması gerekli olan bu işlem
çoğu kez, özellikle kırsal alanlarda yanlış uygulanmakta ve de-
rilerin bozulmasına neden olmaktadır.

Yapısal olarak çok değerli olan Türk ham derileri yukarıda
çok kısa özetlenen bakım, besleme hastalıkları, kesim-yüzüm
ve son olarak konserveleme işlemi sırasında çok büyük kayıp-
lara uğramaktadır. Bu kayıpların kazanca dönüştürülebilmesi
için, üreticilerin öncelikle, bir yan ürün olmasına karşın deri-
nin gerek hayvansal ürünler, gerekse ülke ekonomisi açısından,
büyük önem taşıyan bir «verim» olduğu bilincine varmaları ge-
rekmemektedir.